

Методологија

ИСТРАЖИВАЊЕ И РАЗВОЈ

ПРАВНИ ОСНОВ

Статистичка активност о истраживању и развоју спроводи се у складу са Законом о статистици Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ број 85/03) и на основу Статистичког програма Републике Српске за период 2026-2029. година и важећег Плана рада Републичког завода за статистику Републике Српске.

КОРИШЋЕНЕ КЛАСИФИКАЦИЈЕ

Подаци статистике науке, технологије и иновација производе се у складу са Класификацијом области истраживања и развоја (*FORD*), затим Номенклатуром за анализу и поређење научних програма и буџета (*NABS*) и Класификацијом дјелатности (*NACE Rev.2*). Наведене класификације омогућавају упоредивост података како у појединим земљама тако и на међународном нивоу.

МЕТОДОЛОШКЕ ОСНОВЕ

Циљ и садржај

Циљ ове статистичке активности јесте производња годишњих података о:

- 1) броју организација које се баве истраживањем и развојем: према врсти, области истраживања и развоја и сектору економске активности;
- 2) запосленима и ангажованима на пословима истраживања и развоја: према полу, нивоу образовања, занимању, врсти радног односа, трајању радног времена, еквиваленту пуне запослености (FTE) и старости;
- 3) финансијским средствима према врсти истраживања, изворима финансирања и намјени;
- 4) резултатима научноистраживачког рада: истраживачким радовима према врсти истраживања, наручиоцу и области истраживања и развоја.

Извјештајне јединице/Јединице посматрања

Податке о истраживању и развоју у Републици Српској достављају све организације које се баве истраживањем и развојем, без обзира на то да ли им је то основна дјелатност или не.

Обухват

Статистичким истраживањем *Истраживање и развој* обухваћени су научноистраживачки и истраживачко-развојни институти; самосталне научно - истраживачке организације, пословни субјекти и установе чија је основна или претежна дјелатност научноистраживачка или

истраживачко-развојна, истраживачко-развојне јединице које се налазе у саставу привредног субјекта или установе, високошколске установе и непрофитне организације, те државни сектор.

Метод и периодика прикупљања података

Истраживање се спроводи у годишњој периодици. Користе се три упитника. Први, који се односи на пословне субјекте, други, који се односи на високошколске установе и трећи, који се односи на непрофитне организације и државни сектор. Извјештајне јединице попуњавају образац ИР у јуну текуће године, а подаци се односе на претходну (извјештајну) годину, односно на стање на крају извјештајне године. Рок за достављање података је 20. јуни текуће године.

Основни извори података су: документација кадровских служби о дистрибуцији радника запослених на пословима ИР, рачуноводствене евиденције о оствареним приходима и обрачунатим улагањима у ИР, као и документација стручних служби о резултатима истраживачког рада – пројектима, радовима, пријављеним патентима и сл.

Обавеза заштите повјерљивих података

Повјерљиви подаци заштићени су у складу са члановима 25. и 27. Закона о статистици Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, број 85/03) и у складу са Правилником о заштити повјерљивих података.

Дефиниције

Методологија за спровођење истраживања усклађена је са међународним стандардима које је поставио OECD и објавио у приручнику Frascati Manual 2015. године (*The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities – Guidelines for Collecting and Reporting Data on Research and Experimental Development – Frascati Manual, 2015; издавач: OECD*).

Истраживање и експериментални развој обухватају креативан и систематичан рад који се предузима у циљу повећања корпуса знања, укључујући знање о човјечанству, култури и друштву и осмишљавања нових примјена постојећег знања. Научноистраживачки рад је систематска стваралачка активност; то је рад у којем се, примјеном научних метода, стичу нова научна сазнања, односно стваралачки користи постојеће знање за нове примјене. То је стваралачки рад на усвајању нових знања, с циљем подизања општег цивилизацијског нивоа друштва и коришћење тих знања у свим областима друштвено-економског развоја.

Како би се активност сматрала активношћу истраживања и развоја, мора испуњавати пет кључних критеријума. Активност мора бити: нова, креативна, неизвјесна, систематична и преносива и/или поново изводива.

Истраживање и развој обухвата три врсте активности: основно истраживање, примијењено истраживање и експериментални развој (развојно истраживање).

Основно (фундаментално, базично) истраживање је експериментални или теоријски рад који се предузима превасходно у циљу стицања нових знања о основама на којима почивају појаве и видљиве чињенице, без предвиђања неке посебне примјене или употребе. Усмјерено је ка тражењу нових општих спознаја и законитости.

Основним истраживањима анализирају се својства, структуре и односи у циљу формулисања и тестирања хипотеза, теорија или закона. Резултати основних истраживања се обично не продају,

већ се објављују у научним часописима, или прослеђују другим заинтересованим стручњацима. Из сигурносних разлога основна истраживања су често тајна. Основна истраживања у правилу проводе истраживачи који сами постављају циљеве и у великој мјери организују рад. Таква истраживања се обично обављају у сектору високог образовања, али у одређеној мјери и у сектору државе. Предузећа у приватном сектору такође могу вршити основна истраживања, иако можда нема никакве посебне комерцијалне примјене предвиђене у кратком року.

Примијењено истраживање је оригинално истраживање предузето у циљу стицања нових знања, међутим, усмјерено је превасходно ка конкретном практичном циљу и сврси. Примијењена истраживања предузимају се или да утврде могуће употребе резултата основних истраживања или да утврде нове методе или начине постизања конкретних унапријед одређених циљева. Овакав вид истраживања подразумијева разматрање доступног знања и његово ширење у циљу рјешавања стварних проблема. Резултати примијењеног истраживања првенствено треба да буду валидни у смислу могуће примјене на производе, операције, методе или системе.

Експериментални развој (развојно истраживање) је систематичан рад којим се за добијање додатних знања користе постојећа знања стечена из истраживања и практичног искуства, а који се усмјерава ка производњи нових производа или процеса или ка побољшању постојећих производа или процеса.

Према Frascati приручнику сектори којима припадају извјештајне јединице, одређују се према економској активности у којој се реализује истраживачко-развојни рад. Дефиниције сектора се углавном заснивају на Систему националних рачуна (SNA), с тим што се сектор високог образовања посматра као одвојени сектор, док су домаћинства спојена са непрофитним сектором. Одлучујући критеријум за разврставање у поједини сектор је већински извор средстава којима се финансира дата извјештајна јединица.

Пословни сектор обухвата предузећа (привредне субјекте) и организације чија је примарна активност тржишна производња робе и услуга и њихова продаја по економски значајним цијенама, као и истраживачко-развојне јединице у саставу предузећа.

Високо образовања обухвата универзитете са јединицама у саставу, факултетима, академијама и научно-истраживачким институтима, без обзира на изворе финансирања и правни статус. Овом сектору припадају и истраживачки институти и клинике који су под непосредном контролом или управом високошколске организације.

Државни сектор обухвата организације, службе и друга тијела, осим високог образовања, која друштву пружају оне бесплатне заједничке услуге које се по тржишним условима не би могле обезбиједити, а представљају израз економске и социјалне политике друштва; према дефиницији, овај сектор обухвата активности администрације, одбране и регулисања јавног реда; здравство, образовање, културу, рекреацију и друге друштвене услуге.

Сектор непрофитних организација обухвата нетржишне приватне непрофитне организације које домаћинствима пружају услуге без наплате или по ниској цени, ове организације могу бити

основане од стране удружења грађана ради обезбјеђивања робе и услуга за чланове удружења или ради опште сврхе.

Према звању запослени на пословима истраживања дијеле се на истраживаче, техничко особље и остало особље.

Истраживачи су стручњаци ангажовани на стварању нових знања. Они проводе истраживање и унапређују или развијају концепте, теорије, моделе, израду и употребу техничких инструмената, програмску опрему (софтвер) или оперативне методе. Менаџери и администратори укључени у планирање и управљање научним и техничким аспектима рада истраживача су такође класификовани као истраживачи. У истраживаче су укључени студенти на докторским студијама који се баве истраживањем и развојем. Када се не могу посебно идентификовати, могу бити укључени или са техничким особљем или са истраживачима, међутим таква пракса може довести до недоследности у броју истраживача. У сектору високог образовања докторски и мастер студенти и појединци који су носиоци стипендија за ИР могли би се другачије третирати у складу са својим статусом запослења. Ако им високошколска установа даје статус запоселних (или обрнуто, запослени у тој институцији уписани су као докторски студенти), такве особе треба да буду укључене у укупан број особа као запослене особе од стране универзитета.

Техничко особље су запослени чији главни задаци захтијевају техничко знање и искуство из једне или више области природних наука, инжењерства и технологије, медицинских и здравствених наука, пољопривредних наука, друштвених наука, хуманистичких наука или умјетности. Они учествују у истраживању и развоју вршећи научне и техничке задатке који укључују примјену концепата и оперативних метода и употребу истраживачке опреме под надзором истраживача. Техничко особље не може проводити ИР независно од истраживача. На основу свог искуства и квалификације они проводе упутства истраживача који су одговорни за примјену истраживачко-развојних пројеката.

Остало особље (помоћно) су квалификовани и неквалификовани запослени, административно особље, секретари/це и остало канцеларијско особље које учествује у ИР пројектима или је непосредно повезано са њима. То су сви запослени који обављају све активности које директно доприносе провођењу истраживања и развоја, а које не обављају истраживачи или техничко особље.

Еквивалент пуне запослености се израчунава за особе које раде краће од пуног радног времена на пословима истраживања и развоја. Запослени са пуним радним временом одговарају јединици еквивалента пуне запослености.

Бруто домаћи издаци су укупни издаци за истраживање и развој на подручју Републике Српске у посматраној календарској години. Укупни издаци за ИР чине:

1) **текући трошкови** (издаци) који обухватају:

а) трошкове рада и трошкове накнада запосленима (бруто плате и накнаде бруто плата за све запослене у ИР дјелатности; друге накнаде запосленима у ИР, нпр. стипендије, награде итд., и остало),

б) остале текуће трошкове (материјалне трошкове за истраживачко-развојни рад – сировине, материјал, енергија; исплате на основу уговора о дјелу и ауторских уговора; дневнице, путне трошкове, репрезентацију и слично; и друге издатке).

2) **инвестициони издаци** који обухватају издатке за земљиште и грађевинске објекте; машине и опрему; патенте, лиценце, студије и пројекте; софтвер и хардвер (који подразумева укупне

трошкове везане за набавку рачунара, уређаја, система, компонената и опреме, као и трошкове набавке или развијања софтвера за сопствене потребе); и остале издатке.

Усаглашеност са међународним препорукама и стандардима

Методологија за спровођење истраживања усклађена је са међународним стандардима које је поставио OECD и објавио у приручнику Фраскати 2015. године (*The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities – Guidelines for Collecting and Reporting Data on Research and Experimental Development – Frascati Manual, 2015; издавач: OECD*).

ОРГАНИЗАЦИЈА СПРОВОЂЕЊА

Органи за спровођење статистичке активности

Одговорни произвођач података о истраживању и развоју јесте Републички завод за статистику Републике Српске. Прикупљање података обавља се у подручним јединицама Републичког завода за статистику Републике Српске, док се унос и обрада података обавља у Заводу.

Обавеза давања података

Извјештајне јединице дужне су доставити податке Републичком заводу за статистику Републике Српске у складу са Законом о статистици Републике Српске.

ПЕРИОДИКА СПРОВОЂЕЊА

Републичком заводу за статистику извјештајна јединица дужна је доставити податке о истраживању и развоју до 20. јуна. Коначни подаци о истраживању и развоју објављују се 1. новембра.

ИНСТРУМЕНТАРИЈУМ

Упитник

За спровођење активности статистике науке, технологије и иновације користе се упитници који се налазе на званичном [веб сајту Завода](#).

Упутство за попуњавање упитника

Упутство за попуњавање дато је у оквиру самог обрасца.

ПУБЛИКОВАЊЕ

Подаци се објављују у оквиру годишњег саопштења „Истраживање и развој“, затим у Статистичком годишњаку Републике Српске и „Ово је Република Српска“. Све публикације доступне су на [интернет страници Републичког завода за статистику Републике Српске](#). Индивидуални подаци су заштићени у складу са Законом о статистици Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, број 85/03).

ОНЛАЈН БАЗА ПОДАТАКА

На званичној интернет страници Завода за статистику доступна је онлајн [база података](#) у којој се објављује серија података статистике науке, технологије и иновација.

Припремила:

Долорес Пеулић

Посљедње ажурирање:

04.05.2026. године